

F O A I A

pentru

MINTE, AMINA SI LITERATURA.

Nr. 49.

MERCURIU, 8. DECEMBRE

1854.

INDICE CRONOLOGICU de

Documente besericesi de la a. 1688 —
1752, — (nu pre cunoscute).

P r e a m b u l o .

Candu statutile Transilvaniei adunate in dieta la Fagarasiu in a. 1688 9. Maiu sau lapadatu de subu ascultarea turelui; si sau suppusu subu protectiunea Imperatului Leopoldu I. si dela acesta in a. 1690 16. Opt. au dobenditu 1-a diploma Leopoldina, in urma caroia in dieta iarasi in Fagarasiu adunata in a. 1691 in Januarie au depusu juramentulu suppunerei catre Augusta casa Austriaca; iara differentiile religionarie intre religiile recepte in contra punctului 1-lea din prememorata diploma data statutilor Tierii — carele assigura egalitatea libertatii si a drepturilor acelora — anca nu era liniscite:

Atunci romaniil din tota Transsilvania si partile ei impreunate intr'uniti la o lalta pe la a. 1692 au formatu intre sine o corporatiune deosebita, iara in celea besericesci se ocarmuia prin Archi-Episcopulu din Alba-Julia Theophilu.

Deci ca elementulu r. catholicu, carele pana aci subu principii reformati in Transilvania si in partile de ea tiitore au fostu preinnadusitu, se pota apuca putere, religiosul Imperat Leopoldu I-lea anca in a. 1688 in benign'a sa resolutiune Archi - Episcopului Strigonului Leop. Card. a Kollonits siau descoperitul alu seu cugetu de areasidia catholicismulu intru a sa yéche splendore preste célea latte secte, iara in a. 1792. 23. Aug. in altă a sa benigna resolutiune au datu voie pa-

rochiloru de ritulu grece sau a se uni cu r. catholicii.

Acesta b. resolutiune in Ungaria au afatu resunetu la Rutheni, carii sciindu a se folosi de densa anca in acela anu av trectu la unire.

Inse in Transsilvania in anulu acela si in urmatórii ani nefindu tiara anca pusa in rendu intre romani dorita unione nu sau putut exceptui; — ba la a. 1695 in Septembrie, candu in batalia cu turcii generalul Vetterani la Lippova au fosi invinsu de turci, si au cadrinu in batalie, iara turcii au cuprinsu Lugosiu si Caransebesiu, spalma mare au cuprinsu pe Transsilvani, si fugia in tote laturile de frica turcilor, in catu nu le vinia indemana a consulta si despre célea religiose.

Inse subliniduse fortunile celea mari ale incurcaturelor civile:

„Indice chronologicu“

La a. 1697 in Fevr. Aeppulu Theophilu tine synodu in Alba-Julia, in carele clerulu adunatu subserie unirea cu beserica rom. catholica, si acesta o inainteadia la aula in 21. Mar. a. acelua.

La a. 1697. in Julie more Archi-Episcopulu Theophilu.

La a. 1697 23. August. Synodulu adunatu alége Archi-Episcopu pe Athanasie I.

La a. 1698 22. Januariu. Athanasie se hierotonosce Epp. in Bucuresci.

La a. 1698 — sau demandata, ca monastirea metropoliei romanilor din Alba-Julia se aiba sigillulu seu; asisderea si gubernului sau poruncitul in Junie art. 12, ca se se folosesc cu sigilla non.

La a. 1698 7 Julio. Aepulu Atanasie cu clerulu in synodu la Alba-Julia subseriu unirea.*)

La a. 1699 26. Sept. Gubernulu tr. compune 7 articuli opresivi asupra unitiloru.

La a. 1699 30. Sept. Protesteada Aepulu cu synodului asupra punctelor acestora.

La a. 1699 29. Opt. Clerulu rom. catholice adunatu in Csik-Somlyo respunde gubernului causele pentru carele nu poate se deea mana de ajutoriu la unirea romaniloru.

La a. 1700. Se primescu tineri romani la invietatura in Tisnavia.

La a. 1700. Archi-Eppulu Athanasie cumpara possessiunile Orda desjosu (Váradja) si Ciugudu in Cottulu Albei cu banii clerului si ai natiunei.

La a. 1700 in Sept. in Synodulu din Alba Julia cu solennitate se subserie uniunea.

La a. 1701 19. Martiu. Se emite diploma Leopoldinu in puterea careia episcopatulu unitiloru de ritulu grecescu dupa repausarea episcopului Theophilu vacante se conferedia lui Athanasie, si pre acesta ilu denumesc consiliariu, se appromitte ca de aci in eoto collationalele pentru acestu Eppatu nimeni nu le va mai da si espedie fara numar cancellaria aulica.

La a. 1701 19. Mart. Diploma Leopoldinu datu romaniloru si clerului loru la unire cu r. catholicici trecatoriu, ca popii romaniloru se se folosesea de scutintiele clerului rom. cath. si statului rom. catholicu se se adnumere, de darea capului se fie liberi, trii individui se aléga de Eppu; se aiba trii scoli mari in Alba, Hatiegu, si Fagarasiu, ect.

La a. 1701. 8. Opt. din Castrulu Ebendorff Leopoldu Aepului Kollonits da putere a redice statulu catholicu si celu unitu, iara neunitii se aterne de la Eppi rom. catholicii.

La a. 1702. Paul' Baranyai au tiparit in Alba-Julia catechismulu romanescu cu slove in 8.

La a. 1702. Cererea Eppulu Athanasie data in scrisu P. Thyrsu priorului Jesuititoru, ca set de theologu Jesuitu pe P. Neurantz, si respu-

sulu P. Thyrsu: se afla intru MSS. Hevenesiane Tom. LLL. f. 306.

1703. Athanasie eppulu romaniloru in Transsilvania lasa — totu dreptulu — celu are densulu si aiseila 63,925 f.* Aepului Kolloniciu spre acel a scopu, ca in Alba-Julia se se redice scole latin-romanesci. Cessionalele se afla intre MSS. Hevenesiane Tom. LLL. f. 304. unde si actele de acestea intotdea la f. 294—304.

La a. 1703. Eppulu romaniloru cere ca se se deea in Alba-Julia o casa anumita afara de muri etatii, ca acolo pe sama clerului seu se pota redice scole; acesta rugatiune commissiunea cameralica o au recomandat aulei Nr. thes. 72 1703.

La a. 1703, 28. Aug. Aul'a au applacidat casa acesta Nr. thes. 76. 1703.

La a. 1703 — 1704 si 1705 au exagitatu Transsilvania revolutiunea Rakocziana sub nume de curuti, cari de si in mai multe locuri au fostu batuti, totusi anca in a. 1705 era ca la 30,000 asupra carora sau redicatu insurrectiunea nobililor in mai multe parti ale tierii, ale carora povatititoriu in Cittulu Hunedorei au fostu Cieita Balas.

La a. 1705, 5. Maiu au repausatu Leopoldu I. Sub Imp. Josifu I. pana la mortea lui intemplata in a. 1711 17. Apr. Transsilvania au fostu multu exagitata prin partinii lui Rakotzi sub numine de Coruti si Lobontianu, acestia au prinsu si au ucis u mai cu sava pe cei Imperatesci, bisericele le au rapit si au pusiti pe seracie anca in anii 1709 si 1710.

(Va urma).

I. MONACTIPLIE

Mondo-pomenei ~~si~~ nedepartata ce nămesc greci-turi, ce gins mi ce erameneck de greci.

1. Печръ въ ащее monacripi сънч еднокате ми ~~и~~ прецерпate de Domuui ми Boepii Moldaviei ~~и~~ непръ ~~и~~ спирни ми нонорп ~~и~~ Mondo-pomene.

2. Печръ ~~и~~ въ ат дескритъ еъ фи ехре синодални ил олтие ехабиоте жи геара хор.

3. Печръ ~~и~~ въ кропи, даръ алгии жи зритъ аз ~~и~~ зетъ diciocigii ~~и~~ се да din венизрите жор намай орекаре езимоектъ ~~и~~ лоркире дин цюс, прекъм да лепасати, сънчеви шанте ми актеле.

4. Печръ ~~и~~ ми аче о пагине monacripi прокъм сп. си Трънепапи, че се зите ~~и~~ са пръ джинъ де тириоти и донати знатъ оънъ актун.

*) Actele uniunii de in a. 1698 — pana la a. 1702 se cuprindu in Doc. istorice de la fac. 146—180. si in chronica lui Georgie Sineat de Sineas.

с'ає днів'ююшат de кътръ гречи, de аз пост дні-
даторії de атътеа опі, десь ші ачесге ну сжиг
свяграссе de свят іспіедікція іерархіе Mondo-ро-
тьне, чі сжиг лъссате свят кіріархія мітropolітв-
лії церії ли тóтъ антиндепеа іеропраксієі капо-
ніче, адекъ ші а ржандірії de ersmeni, прекват ші
живестітвра егвменілор свят іспіедікція Domивлі
цереі.

II. Номай кълагърії гречі до зряч съз
дитінс престе комитетенціа дор.

1. Печатъ нѣ азъ всерпачъ дрептъріе каноніче
зле іерархіеї локале.

2. Саз авътят на фанта de la destinatia
че авът dintre жиченета ачесте сънте мо-
настари.

3. Абъвжат *dienocidiiile* лъсвате de *condatorii* лор, фъкънд авае *din винефачерите* мените пештре цеара ачеаста:

а) Са^з житіс несте вониегендіа яор, нептры
къ еі п^лаз авт таі т^ралт дрент de кът съ чеаръ
дела ієархія локаљ а лі се да елеітосіна че се
ва фі Академіїдат, аз de кътре алдіи до зрѣй,
еі дись ле аз фр^лебшіт ка пропріетъді але яор
партикеларе, не таі д^жогъфанды а маі фі фондырі
але клергл^лві ші але вісерічей moldo-ромъне.

б) Аз зверната да път ачеаста ши дрентъдле
канопиче аде ѹерархії локале, пентре въ ав дин-
чепт а Жюржиди ei de a дрентва етапен, на
пътъ ши преоди ши азди фонкционари аи висерічилор
дитре аи лор гречи, дидентътънд персоналът вкл-
ючкъ локал, ши непримнда пре аче че штробоно-
мігътъ церей ар вои съ орживаасъ. Кя ачеаста аз
ъкат о схістъ Ап висерікъ ши Ап царь, пентре
въ діпре канопеле апостоличе ши синодале, піче
хлебші патріархия из піоте летиці житро епархіе
не аре архіеревъ съ. Фърь хіновіра архіерез-
ії, кя атьта ши изцін въ піоте съ хіротонезе
міркъ, diaconi, преодъ, егзімен, архімандрітъ,
архієрес до епархія стрій, фърь пішай архіерез-
оклади, дін клеріції епархії саде. Пентре въ тог
чо аре вои съ фіе пътетрів скіфіетеск, требвс
въ фіе чёркѣ ши апроваат жи прівірея Апостола ор-
аде de попор сад de хіновіла монастирі, Ап каро-
ре а фі егзімен. Тог фонкционарія еклесіастів,
зіпре канопеле вісевічі аре а ста енті пітілочіть
еклатаре ши півівіере а архіерезлі съ. Ачеаста
штаси есте до дрентата за аватеріле азди съ з
хімве ши съ'ял аплоквіасъ кя чед ши предик,
зінда кя архієрес епархії аре а да союзъ днан-
са азди Dmanceas ши knaintea говорючі і а ву-

вілківії непрѣ аватеріле клерічілорв пъсторіє
сале, еаръ піче до кѣтъ алтѣл, преќвіт се аваеазъ
къ егзменії гречі, кірі се оржндбеск чиє штие de
чине, де не хнде, ші че феліз de оамені, ші аної
претинд а ста пеатъриац' ші несвітні ієпархії
локале, аньрѣндбесе къ кіріархія ші ієпархія
лонгілорв de ціос, къндз вісеріка мондо-ромънь
ші ієпархія еї дп црівіреа френтъцілорв дате de
кътъ жнесії жупърадїї вісантіно-ромъні. есre
авточехаъ ші етапчішать de атърнареа патріар-
халь, дикът ea дні алеје пре аі съи архіереї,
еаръ піт'оржндеште патріархъл. Кѣтъ ног дарь
ачеле монастірі саз ачеї архіереї сгрейні съ орж-
ндбаск дп епархіїл естора егзмені? преодї? etc.

е) **Листіні** Д постря тареле архієрея Ієзуса Христоєві зіче: тоги че из днівръ до ставлѧ пріп змиа чеа капопікъ а тармеї, чи саре пре піхре, ачела фбрѣ есте ші тълхріз. Съші спінь търпії егзмені гречі, каре есте змиа ачех ле-дівітъ пріп каре аз днітрат до монастіріе енар-хійорѣ Молдо-ромъне ші аз фънтвіг атьтеа? Овій каре пріпінъ евапцелікъ сав капопік ал вісе-рії сав авътвг дела дестінадія че аз авът-днітрат дніченівъ ачесте сълтв вісерічі каре есте: змиуздутра евапцелікъ пріп омілії христостомічі а серырьле дніппеезешигі пептря попорглаз Ромънъ, че се чере а філъ літва національ на-ть се потъ дніцелене въвътца лві Дніппезег ші паслѧ пъсторізвії свблетескъ, кареле съ потъ knadevър зіче: Съ къпоскъ пре але телс ші тъ зпоскъ де але тел, съ ле иотъ кіема пре паме ні еле съ асквате граізлз лві; къндз пърпії егзмені гречі, дніппъч аз аргінат дні монастіріе орѣ кіріархіеа архієреійорѣ локалі, анои аз пре-зъкт ші вісерічіе молдо-ромъне до гречешті і въ піхмелі ші въ фанта, аз днітратдесс літва пінъ пе дніцеленась попорглаз, фънтвіндз ші дні-рѣ ачесаста дні контра доктріні апостолічі, че зіче: ші таї біше вом чіті підціне ші въ дніцеленере, кът тѣлате до літві стрейше пемпіцелессе.

1. Съѣтіи сињъ дѣпре каре леї політіче саѣ
дрентглѣ цінтелорѣ венінд до цара осніціаіеръ,
дистъаіідесе ѿ топасіріе Moldo-ромыї,
анкъіідс ла шъвъ тестаментеле втігоріорѣ аз
кълакъ ашез тантеле лъссате de fondatorії
честор сінте локашрі, квре аз фост і цінереа
до еле ші-Фортареа клеркаіі толдо-ромыї, 2
цінереа de ское пеңгрэ крештере ші дівьдѣстара
тінерімеи шатріе, 3 осніціврі до кре съ ѿ цінь
ши съ ѿ аріто шесері, вѣтрині, пеплівочіюші,

въдъките мі орфани патрієі. Къндъ din контра, върху Егъмені гречі, лъстъндъ пре а і чоромалте monastірі; (Голіа, Галата, Съпг Сава, Четъцдіа etc. Жи каре аз фост скóле ші тінографії) тъ воіс търціні ла Трепіерархі: аколо пъріції гречі, към есте къпоскѣт ла тóтъ лътіа, аз стрікат академія філіппіцать de ктігораі ei, Дошил Vasile Iampal, събръгънд ші fondъл ei, аз стрікат тінографія, аз джкіс зшеле герокоміе, орфапотро-фіе, аз пассъ жи върса лор fondъл пентръ търі-тареа тінерелор орфапе ест ші кънд ле с'з черт актъл fondациі date de ктігораі, аз цізрат джайн-tea Dibanačlai доміеск къ нъл штіг, нв къноаштет пре отъз ачела; с'з фъкът пержжрі, пътіа ка съ нв джанделіеаскъ вінфачеріле джорджандът de ктігораі; ба чеа че повършеште, с'з гъсіт жи зрът рзпте ші філеле христовлі ктігореск кареле се пъстра жи кодика чеа веке din съпта мі-троноліе.

3. Каре ашеземжите ктігоріче, съз каре капоне еклесіастіче еартъ пъріцілор Егъмені гречі, днънъ че нъл плінг піч зла din інсітутъде fondатори-лорз, съ джиншеаскъ авереа ачестор монастірі ка пропріетате а лор персональ, съ нв джгъдзе а се сокоті ка fondори але статълі толдо-ромънъ, съ трагъ фъръ dape de сеамъ тóтъ венітіріле жи нънга лор съ ле аръндеъ пре, ла, аі лор гречі, респінгънд ші de ла посесійе тошілорз пре толдо-ромънъ, ші ка ассемеле modz, кътъндъ а фаче Moldavia о колоніе гречеаскъ ші ка зпелте контрапре інтересалі дерій, опзпі лецилілорз ші ка атърнаці de aіsре, реакціонарі, фортънд статъ жи статъ; перзрѣ гата а фі тръдъторі ші српъ-торі, фіндъ ка птінцъ, дерілор Ромъніе; съ кърьштъреаскъ аверіле ачестор епорте fondори але статълі ка але лор партікларе; ші съ ле езізіе да datorі; съ ле шербескъ, съ ле дистре-инезе вънзъндъле ка пропріетці персонале, не de алъ парте съ пегріжаскъ пътъ ші съптале вісерічі ші едефіциле ктігоріче ацізисе жи дъръ-пъпаре, съ префакъ монастіріле жи театра de сцене скандалосе, тесе de скимбъторі, къзврі de етерій органе ші тізлоче de революції жи контра лецилілі гъверни, ші каса de рзгъчізне а лі Дампенезе, съ о префакъ жи пештеръ тълхарілор, ші днъре ростіреа Апостолълі, пъсторі пътъндъсе,

съ фіе лъпі джадевър джвъскѣд ѡп neі de оі, ші ка пътідії еланделіе, стреіп жи ставълъ жи каре аз съріт, ші нефіндъ оіле але лорз, адеесорі аз възвѣтъ пе лъпі къ віне, ші еі лът лъсат съ житре съ репеаскъ ші съ ресіпеаскъ оіле, — ші жи локъ de паче ка каре жичепе вісеріка літапіа са, еі аз фъкътъ съ се ковоаре din черів фокълъ ші савіа пре пътълтъл постръ.

Астфедів de джкълкъті ші автскрі din партеа Егъменілорз гречі, аз певоіт пе гъверплъ патрієі ла апъл 1826, жи 3рта етеріе de ла 1821 съ іа жи прівіре ашеземітеле ктіторілорз, скопъл edі-фікърі ачесторз монастірі ші меніреа fondорілор, ка каре сжит джестрате, ші аз реглазъ:

1. Венітіріле лорз съ се джпосесвіасъ съпта прівігіреа гъверплъ, ші съ се стржигъ джпрезиъ ка венітілъл челвілалт fondъ еклесіастік алъ монастірілорз пътълтене.

2. Съ се джтревзіасъ парте да дінереа ші джпврътъдіреа монастірілор, парте спре дінінереа скблелорз ші алтор ашеземштіе вінфъкътобре

3. Егъмені съ се алеагъ din клерічі пътълтени, нв стреіп, персопе къпоскѣт жи моралът, карактерълъ ші пъртареа лор, деспрекаре статълъ съ фіе сігърз, ші ачештіа съ се оржндіасъ de кътъл тітронолітъл церій, потрівіт капонелор вісерічі, ші а прерогатівіе аре тітрополія ші епархіе Moldo-ромъніе. Ачесте се адевереск din амътврата анафора а тітрополітъл ші а епіскоцілор цері din апъл 1826. Март, жи 22, днъсъ зпелтіріле гречілор, кари одініоръ аз лъсат пе кънпъл Троіеі ка dap Minorei калялъ діратъ, ші жи каре віетъл преотъ Даокон джінгънд се-къреа са сакріфікътобре, zice: timeo danaos et dona ferentes, (темете de гречі ші къндъ жи ворз adзче даррі) ші къз адевърат въ ачел дар джтродъсъ жи четатеа Троїї жи поштеа ачееа аз префъ-кът'о жи чепнъшъ, къ doi азі жи 3рта zicei ана-форае, аз adзсъ ферманъл жиалтей Порту отомане, ші еар аз лзатъ монастіріле de съпг іспредікъл тітрополітъл церій, сконънд din еле пе Егъмені Moldo-ромъні. De вънъ съмъ къ пре лъпъл алтеле вор фі цірвітъл къ пе вітіріз пе ворз таі фі ачееа че аз фостъ; днъсъ naturam expellas furca, tamen usque redibit, (пре патъръ de о веі респінце къ фірка, джініе ea се джтбрче тóтъ ла теана са.)

(Бріеазъ доктментъл).